

26. október 2023

Krafa um endurgreiðslu ólögmatra skrásetningargjalda

1.

Þann 5. október sl. lauk áfrýjunarnefnd í kærumálum háskólanema máli nr. 4/2022 með úrskurði þar sem úrskurður háskólaráðs frá 3. nóvember 2022 um höfnun á endurgreiðslu skrásetningargjalds til kæranda málsins var felldur úr gildi að því er varðar b-lið 1. tölul., 6. tölul., 7. tölul., a- og b-liði 8. tölul., b-lið 9. tölul. og 10. tölul. í viðauka B við reglur nr. 244/2013.

Úrskurður áfrýjunarnefndarinnar byggði á þeirri niðurstöðu að ekki liggi nægjanlega traustir útreikningar fyrir, við ákvörðun fjárhæðar skrásetningargjaldsins. Nauðsyn standi til þess að fjárhæð skrásetningargjalds HÍ byggji á fullnægjandi forsendum við veitingu tiltekinna þjónustu til nemenda, annað hvort samkvæmt raunkostnaði eða traustri áætlun á þeim kostnaði. Á þetta hafi skort og því verið brotið gegn lögmatisreglu stjórnsluréttar.

Lögmatisreglan felur það í sér að stjórnslan er lögbundin. Stjórnvöld geta ekki gripið til íþyngjandi aðgerða gegn borgurum án þess að hafa fyrir því skýra lagastoð og aðhafast eingöngu innan þeirra marka sem slík heimild veitir þeim. Þegar ráðstöfun stjórnvalds brýtur gegn þessari reglu leiðir það sjálfkrafa til þess að hún verður virt sem ólögmat. Í tilviki þjónustugjalda, svo sem skrásetningargjalds samkvæmt 2. mgr. 24. gr. laga nr. 85/2008 um opinbera háskóla, verður við þessar kringumstæður litið svo á að innheimtan hafi öll frá öndverðu verið ólögmat. Forsendur þessa úrskurðar eru ekki bundnar við sérgreind atvik málsins. Lög og reglur sem úrskurðurinn byggir á hafa verið óbreyttar um margra ára skeið. Með hliðsjón af því má heimfæra niðurstöðu úrskurðarins á allar þær greiðslur sem Háskóla Íslands hafa borist sem skrásetningargjöld að minnsta kosti frá og með gildistöku reglnanna þann 10. mars 2014.

Þar sem umrætt skrásetningargjald er lagt á af Háskóla Íslands gilda um innheimtu þess lög nr. 150/2019, um innheimtu opinberra skatta og gjalda, sbr. 3. mgr. 1. gr. laganna. Í 1. mgr. 8. gr. þeirra kemur skýrt fram að stjórnvöld sem innheimta gjöld „skulu endurgreiða það fé sem ofgreitt reynist lögum samkvæmt ásamt vöxtum skv. 1. mgr. 8. gr. laga um vexti og verðtryggingu, nr. 38/2001, af því fé sem oftekið var frá þeim tíma sem greiðslan átti sér stað og þar til endurgreiðsla fer fram.“ Þá er áréttað í ákvæðinu að stjórnvöld skuli hafa frumkvæði að endurgreiðslu þegar þeim verður ljóst að ofgreitt hafi verið.

2.

Stúdentaráð HÍ hefur löngum dregið lögmati skrásetningagjaldanna í efa og vakið athygli á því með ýmsu móti. Upphaf þessa máls má rekja til þess að vorið 2020 ályktaði háskólaráð að fela rektor að leita á náðir menntamálaráðherra til þess að hækka skrásetningargjaldið í 104.000 krónur. Stúdentaráð lagðist þá alfarið gegn hækkun gjaldsins og hóf vinnu við að kanna lögmati gjaldsins og hvernig stæði á því að opinber háskólamenntun gæti mögulega verið fjármögnuð með 104.000 króna framlagi stúdenta. Þrátt fyrir að gjaldið hafi ekki verið hækkað hélt vinna SHÍ áfram.

Ísland er eftirbátur annarra Norðurlanda þegar kemur að fjármögnun opinberrar háskólamenntunnar. Þar eru hvergi innheimt skrásetningagjöld, nema fyrir stúdenta utan Evrópu. Heildartekjur Háskóla Íslands árið 2019 voru 2,9 milljónir á ársnema, meðaltalið á Norðurlöndunum er 4,2 milljónir á hvern ársnema. Heildartekjur háskóla á hvern ársnema á Norðurlöndunum er að meðaltali 4,6 milljónir króna árlega en á Íslandi aðeins 2,9 milljónir. Nemendur á Íslandi fá því um 1,7 milljón krónum minna. Í samanburði við námsmenn á Íslandi fá nemendur 21% meira í Finnlandi, 53% meira í Danmörku, 52% meira í Noregi og 76% meira í Svíþjóð¹.

Stúdentaráð lýsti yfir áhyggjum af fjármögnun Háskóla Íslands þegar beiðni um hækkun skrásetningargjaldsins í 95.000 kr barst á síðasta skólaári. Sú beiðni var sett fram í beinu framhaldi af umræðum um fjárlög til Háskóla Íslands á Alþingi. Það var því augljóst að háskólinn fann sig knúinn til að seilast í vasa stúdenta til að fjármagna rekstur sinn, vegna ónægilegra fjárframlaga stjórnvalda. Hækkun gjaldsins er ekkert annað en örvæntingarfull tilraun til þess að bæta upp fyrir undirfjármögnun háskólans sem staðið hefur yfir um árabíl. Það er lögbundin skylda stjórnvalda að halda uppi grunnstarfsemi opinberu háskólanna með nægilegri fjárveitingu. Háskólinn reiðir sig á skrásetningargjaldið til að brúa bilið og greiða fyrir þá opinberu menntun sem stjórnvöld fela honum að veita, en eru ekki tilbúin að fjármagna. Það er óásættanlegt og stillir opinberri háskólamenntun á Íslandi skör neðar en opinberri háskólamenntun hinna Norðurlandanna.

Skrásetningargjaldið er auknar álögur á stúdenta, sem þegar eru í viðkvæmri fjárhagsstöðu. Það takmarkar þannig aðgengi að háskólamenntun og skerðir jafnrétti til náms. Það er til skammar að málaflokkur menntamála standi höllum fæti þegar hann er uppspretta framfara og samfélaginu til hagsbóta. Það er hlutverk stjórnvalda að fjármagna háskólann og svara fyrir það áralanga fjársveldi sem Háskóli Íslands hefur búið við. Háskólinn hefur reitt sig á neyðarleg úrræði til fjármögnunar, eins og

---

¹ Heimild: *Education at a Glance 2023: OECD Indicators*.

happdrætti og nú er ljóst að önnur fjármögnunarleið skólans, skrásetningargjöldin, hefur ekki verið lögum samkvæmt. Hér er um grafalvarlega stöðu fjármögnunar opinberrar háskólamenntunar að ræða. Það er sameiginlegt hagsmunamál allra að opinber háskólamenntun sé fjármögnuð sem skyldi. Sú fjármögnun á ekki að koma úr vösum stúdenta.

3.

Með vísan til alls þess sem að framan greinir er hér með skorað á Háskóla Íslands að endurgreiða hverjum þeim, sem greitt hafa skrásetningargjald við skólann skv. 2. mgr. 24. gr. laga nr. 85/2008 að liðnum 10. mars 2014 alla þá upphæð sem þau hafa greitt í þessu skyni, með vöxtum í samræmi við frumkvæðisskyldu skólans samkvæmt 1. mgr. 8. gr. laga nr. 150/2019 fyrir 1. desember 2023. Stúdentaráð áskilur sér allan rétt.

Virðingarfyllst,

Stúdentaráð Háskóla Íslands